

PETR ŠRÁMEK / NĚKOLIK POZNÁMEK (K EDICI TEXTŮ ALBERTA VYSKOČILA)

Literárněkritickým žánrem Alberta Vyskočila byla esej. Proto znalost esejistických knih, jež vydal v rozmezí let 1927–1947, umožňovala učinit si poměrně ucelenou představu o něm jako kritikovi. Před nedávnem však na nedostatečnost této představy „upozornilo“ nakladatelství Vetus Via vydáním svazku *Kritikova cesta* (1998), obsahujícím Vyskočilovy práce publicistické a časové, tedy „*Kritiky, recense, poznámky a texty k různým příležitostem z let 1913–1956*“. Vztah těchto „rozličností“ k esejům se jistě stane předmětem dlouhodobého, protože pozorného a podrobného studia – za sebe bych prozatím něco málo poznamenal alespoň k jejich vydání.

Hned zkraje říkám, že kniha je velice solidně edičně vybavena – doplněna o Poznámku vydavatele (od Roberta Krumphanzla; s. 285), Bibliografickou poznámku (taktéž od R. K.; s. 286–293), Ediční poznámky (od Mojžíry Trávníčka; s. 294–300) a nezbytný Jmenný rejstřík (301–306)¹ –, což umožňuje *patříčně* ji přečíst a vůbec o jejím *pořádku* cokoli psát.

1.

Jak tedy Robert Krumphanzl Vyskočilovy texty „*uspořádal*“ (s. 308)? Řečeno jednoduše, do tří oddílů: první „*zahrnuje převážně literární kritiky a recense na díla soudobých spisovatelů*“ (podtrhl R. K.; s. 17–203), druhý „*obsahuje vzpomínky, medailony, zdravotice k narozeninám a nekrology*“ (s. 207–235) a třetí „*uvádí ojedinělý Vyskočilův fejeton, poznámky, glosy, a další texty příležitostné povahy jako rozhovor, anketní odpověď apod.*“ (s. 239–279). Těmto žánrově rozvrženým oddílům, v nichž je drženo řazení „*chronologické*“ (s. 285), předchází Několik poznámek o kritice (z roku 1925; v Bibliografické poznámce č. 44). Dohromady, za zmiňované období, tak svazek obsahuje necelé jedno sto textů (slovy R. K.: „*shrnuje*“), přičemž do svazku „*nebyly pojaty*“ „*stati na obecnější, nadčasová témata*“, „*texty týkající se děl a autorů 19. století a starší české literatury (případně výtvarného umění)*“, dále „*texty, které vyšly nejprve časopisecky a pak je autor začlenil do některého knižního souboru*“, a „*redakční texty*“ (s. 285). Z takto stanoveného řekněme výboru – i editor M. Trávníček hovoří na s. 294 o „*výboru*“ – učinil vydavatel několik výjimek („*Tato rámcová omezení jsem však nedodržel striktně.*“ – s. 285), které uvádí ve „*svojí*“, popř. Bibliografické poznámce. Přesto čtenář při četbě narazí i na výjimky vydavate-

lem neevidované. Oba typy *nesrovnalostí*, zvláště však rozpor mezi faktickým uspořádáním edice a jejím popisem v Poznámkách, uvádím v následujících bodech:

— Výjimky vědomé, protože vydavatelem popsané, se převážně týkají případů, kdy na úkor dělení žánrového (do oddílů) či chronologického (uvnitř oddílů) převládne hledisko tematické. Poznámka Georg Duhamel a Charles Vildrac v Praze (1921; 21) je „*pro souvislost s esejí*“ Několik poznámek ke teorii nového umění (1917, 1921, 1936; 63) uvedena v oddílu I., „*ač by povahou patřila spíše do oddílu III.*“ (s. 286). Obdobně je text Strážce tradice? (1940; 70) – podotýkám, že se nejedná o vzpomínku, medailon, zdravici k narozeninám či nekrolog – přiřazen pro „*úzkou souvislost*“ a „*také pro širší než jenom příležitostně polemickou platnost*“ (s. 291) k nekrologu Arne Novák (1940; 69) do II. oddílu. Pak se ale naskytá otázka, proč „*esej*“ (s. 288) Pradleny u Niagarského vodopádu čili poměr drubežníka k Foinixovi (Úvodem do nového čtvrtstoletí Dobrého Díla /Ze starých papírů/, Břevnov-Praha, Kurs, březen 1926; 45) – ponechám teď stranou, má-li být do knihy coby esej vůbec zařazena – není taktéž otištěna ve II. oddílu, navíc jsou-li v něm už čtyři jiné florianovské texty (V Josefu Florianovi /1923; 35/, Josef Florian /1942; 72/, Znamení /1942; 73/, Vzpomínka /1948; 87/). V případě „Pradlen...“ se přece také jedná o svého druhu vzpomínku, o zdravici ke „*čtvrtstoletí Dobrého Díla*“, ostatně v textu – a nejen v tomto – Vyskočilem ztotožňovaného s osobou „svého zakladatele“. Navíc druhá část textu nese přímo podtitul O Josefu Florianovi; nabízí se i časová blízkost, jelikož původní verze „Pradlen...“ byla pod titulem Poznámky o nakladatelích a nakladatelství otištěna v listopadu 1924, a tak by ji ve svazku bylo možno řadit hned za text V Josefu Florianovi... Ale protože nehodlám nabízet z kontextu vytržené, nesystémové změny, jenom se zeptám: snad nebyl vydavatelův záměr utvořit II. oddíl skutečným důvodem vynechání první části tohoto textu z roku 1923: „*Tiskneme druhou, mezerou oddělenou část textu (...). V první části Vyskočil reaguje na Šaldův projev v Národním divadle k 70. výročí narození J. Vrchlického*“ – hle, také výročí – „*a na odezvu na tento projev.*“ (s. 287)? Žádný důvod výpustky totiž vydavatel neuvádí. (Mělo-li by jím být to, že Vrchlický je autorem „*19. století*“, namítnu dvojí. Jednak že text je reakcí nikoli pouze na výročí, ale také na Šaldův projev, a tedy jedná se o věc aktuálně příležitostnou. A za druhé: nelze pochybovat o tom, že Vrchlický byl autorem „*19. století*“; pokud je mi ale známo, Vyskočil je také autorem zdravice K Jiráskově sedmdesátce /Česká revue č. 7, 1921/, u něhož bych si v otázce „*století*“ vůbec nebyl jistý, nicméně zdravice mezi texty nejen II. oddílu chybí.)

— Jelikož hlavním kritériem uspořádání svazku je dělení dle žánrů, myslím, že by si jich měl být vydavatel lépe vědom. Ve svazku jsou dva, včetně textu z přední záložky tři „*doslovy*“, v charakteristikách oddílů uvedeny nejsou. Buď tedy s nimi vydavatel jako s žánry nepočítá (proč?), nebo je považuje za ony „*další texty příležitostné*

povahy“ (s. 285). Ale nejspíš oboje, protože texty ke knize Viléma Hünnermanna (1946; 75) a k A. Vyskočilém připravené knize veršů bratra Břetislava Vyskočila (1938; 67) jsou – patrně právě coby texty „*příležitostné povahy*“ – zařazeny do oddílu III., kdežto text ke sbírce Ivana Slavíka Snímání (1947; 80) je bez bližšího, tj. jakéhokoliv vysvětlení uvedený v I. oddílu. Jistě, není to přímo doslov, nýbrž „*přední záložka*“ (s. 292), ale o to spíše, že přední záložka, tedy jakási glosa, by zřejmě měl patřit do oddílu III. A ještě jinak: když by tato „*přední záložka*“ měla náležet do I. oddílu (protože ten „*zahrnuje převážně literární kritiky a recenze*“, tedy nejen), proč tam nepatří text ke sbírce B. Vyskočila? (Že by B. V. nebyl „soudobý spisovatel“? Připustíme-li že ne – kniha vyšla necelé dva měsíce po jeho smrti –, proč se pak vydavatel nerozhodl pro II. oddíl, čemuž by odpovídala povaha textu coby vzpomínky na zemřelého či téměř nekrologu?) A i kdyby se o všech těchto textech jako o doslovecích hovořit nedalo, v každém případě se jedná o texty redakční, a proto se naskytá otázka, zda tu vlastně mají své místo, když vydavatel ponechal stranou Vyskočilovy „*redakční texty*“ (byť zřejmě míněny lektorské a nakladatelské texty netištěné).

[Stejně jako vydavatel nepočítá v žánrovém vymezení (s. 285) s knižními „doslovy“, nezmiňuje ani rozhlasové projevy. U obou rozhlasových textů – tištěných z rukopisné pozůstalosti – O Jaroslavu Durychovi (1933; 60) a Knihy dobrých autorů (1935; 61) by mě zajímalo, zda si vydavatel položil otázku, za jaké žánry je považoval A. Vyskočil,² a za jaké je považuje sám. Zatímco druhý text je dejme tomu (troj)recenzí, je první text medailonem, nebo (kritickou) esejí? Nebo to není důležité – a jedná se prostě o přednášky, popř. rukopisy? Osobně postrádám v Bibliografické poznámce odkaz, zda byly skutečně odvysílány, a pokud ano, zda se v archivu Českého rozhlasu či jinde dochovaly. Což v současné době zvýšeného zájmu například o Šaldovy rozhlasové projevy docela chybí.]

A ještě k žánrům, konkrétně k anketě *Která česká kniha je vám nejmilejší?* (1937; 65), na kterou Vyskočil odpovídá, že Máj K. H. Máchy a „*všecko jeho dílo*“ (s. 252). Jednak nerozumím tomu, jak by bylo možné otištěním odpovědi na anketní otázku „*uchovat v souboru* *Kritikova cesta alespoň marginálně kontext Vyskočilova literární historického díla*“ (s. 285). Pro evokaci tohoto kontextu by snad byl dostačující rozhovor na máchovské téma (1936; 62), kde se obdobnými slovy říká to samé. Jako druhý důvod otištění uvádí vydavatel „*žánr*“. Avšak proti tomu lze jako důvod neotištění – anketní odpovědi, ale i rozhovoru – uvést vydavatelovu poznámku, že do „*souboru (...)* *nebyly pojaty (...)* *texty týkající se děl a autorů 19. století*“ (s. 285). Tedy ani K. H. Máchy?

— Mnohému čtenářovu tápání by se zřejmě předešlo uvedením nikoli Bibliografické poznámky (vztahující se k textům pouze ve svazku obsaženým), ale bibliografie úplné. Nebo snad někde dostupně k dispozici je? Čtenář by se pak nemusel

pouze dohadovat, proč některé texty uvedeny byly, a jiné nikoli. Jako příklad takového „nevybraného“ textu vydavatel zmiňuje „*např. stať Katolicismus a umění [Národní obnova, roč. 3, 1939, č. 4, 28. I., s. 6]*“ (s. 285). Možná by ale bylo pro čtenáře přínosnější, kdyby se dozvěděl, které další nevydané texty se za zástupným „*např.*“ skrývají. Už třeba z toho důvodu, že charakteristika: „*Vyskočilovy stati na obecnější, nadčasová témata*“ není tak úplně jednoznačná, jelikož nelze vyrozumět, jak vydavatel tuto „obecnou nadčasovost“ chápe. Kupříkladu pro mě jsou dostatečně „obecně nadčasovými“ poznámky Křížovkář (1926; 50), Anekdoty (1926; 52) či O zvláštní povaze české nevěry (1947; 83), a proto bych je být vydavatelem neuváděl. Ale – pravda – vydavatelem nejsem a také se nejedná o „stati“, nýbrž řekněme o poznámky či glosy, takže uvedeny jsou. V posuzování této „obecné nadčasovosti“ by byl asi každý komentář zavádějící, proto si dovoluji jednu takovou podle mne „obecně nadčasovou“ glosu pro názornost odcitovat: „*SEKRETÁŘKA (1947; 81) nějakého státního tajemníka v USA byla ze služeb propuštěna, poněvadž se ukázalo, že její předkové byli českého původu, „což je bezmála totéž, jako by byla Ruska“. Není nad obezřelost v těchto časech nebezpečných. Třeba mít na paměti, jak se osvědčil při atentátu na Roosevelta chicagský starosta Čermák, který nebyl Čechem jen po předcích, ale přímo z Kladna. Je vidět, že svět ve svém odnacistování a odfašisování od těch dob zřejmě pokročil!*“ (266–267) Pro srovnání: za „obecně nadčasový“ naopak nepovažuji text Detektivky a náboženství (1948; 91), který – rovněž na rozdíl od vydavatele – pokládám za recenzi (díla D. Sayersové), a proto mi „chybí“ v I. oddílu.

Vidím dvě možnosti. Pokud by se jednalo o řekněme relativní soubor, pak by snaha po vydání takřka všeho, po úplném vydání byla pochopitelná a obhajitelná (zbylé texty by se už pravděpodobně nikdy neotiskly). A nabízelo by se vnímat oddíl III. jako odstavené texty, paralipomena – což ale pro závažnost některých z nich jednoduše nejde (Miscelanea /1923; 36/, Tato poznámka /1928; 56/, 300 čísel Rodokapsu /1941; 68/), a také se to vylučuje s některými už popsanými záměry vydavatele. A nebo se jedná o prostý výbor. V důsledku toho by bylo adekvátní některé texty – zvláště ze III. oddílu – prostě vynechat (kromě už zmiňovaných glos Dům /1946; 76/ nebo Konec charity /1947; 79/). Jinými slovy, nabízelo by se být důslednější a některé texty vydavatelem odsunuté „stranou“ odsunout úplně. (Ostatně nepodepsané glosy č. 52–54 vydavatel s editorem připsali kritikovi „*na základě v pozůstalosti nalezeného obsahu Rozmachu 1926 s položkami podtrženými Vyskočilem*“ /s. 289/. Nepochybují o takto, tj. nepřímou určením autorství – jenom to jaksi budí další pochybnost, zda takové texty ve svazku *Kritikova cesta* bez dalšího zvažování tisknout.) Sice by se tímto způsobem „ušetřilo“ pouze nějakých dvacet stránek, ale možná by zde pak našly místo třeba i ty netištěné „*redakční texty*“: sice nevím, o jaké se jedná, dokonce ani jestli ještě existují či jestli jsou k otištění, ale v každém případě by mě pro vývoj „kritikovy cesty“ zajímaly mnohem více než tyto glosy na společensko aktuální témata.

Z posledně jmenovaného důvodu mě naopak některé z prací, které vydavatel ponechává „pouze“ pro III. oddíl, zajímají. Tak bych se přimlouval za uvedení Těto poznámky (1928; 56) věnované sporu Rutte versus Píša do oddílu I., tedy k ostatní kritické reflexi knižní produkce. Nebo je u kritika možné odstavit polemiky a samotné „kritiky a recenze“? O 300 čísel Rodokapsu (1941; 68) už jsem se také zmínil: podle mého se jedná stejně o recenzi (oddíl I.), jako o zdravici k jubileu (oddíl II.), jenom ne o „fejeton, poznámku, glosu“ či „další text příležitostné povahy jako rozhovor, anketní odpověď apod.“; v oddílu III. je ale otištěn.

Pro „kritikovu cestu“ za podobně závažnou považují reflexi vlastního psaní, navíc je-li pro autora tak typická: mám na mysli onu představu knih na recenzentově (Miscelanea /1923; 36/), potažmo porotcově stole (Na okraj literární soutěže Melantricha /1937; 64/). Zvláště když i v případě „soutěže Melantricha“ píše nikoli o porotcově, nýbrž kritikově práci! (s. 251) A domyšleno do důsledku, po dohledání dotyčných knih (vydavatel je neuvádí, a snad to po něm ani nikdo nechce), bychom mohli hovořit o recenzi na „sedmašedesát románů“ (resp. na poloviční počet, srv. s. 250), tedy recenzi takřka kolektivní. Ale to už jsem zase u I. oddílu.

— Nakonec ještě jedno podezření, že se vydavatel do žánrového dělení promítl i hodnocení Vyskočilových textů. Předsadí-li vydavatel na začátek edice, mimo všechny oddíly, a tedy mimo všechna obecně stanovená kritéria Několik poznámek o kritice (1925; 44), rázem se z tohoto textu stává jakési motto, kritikův manifest a vydavatelův návod, jak kritika číst. To je samo o sobě v pořádku, text je to pozoruhodný, reflektující kritikova kritéria atd. Zcela v pořádku však není pozornost, kterou tomuto textu věnuje vydavatel v Bibliografické poznámce (s. 287-288). O Vyskočilově mimotextovém odkazu „*Tak se [ti] stává, že Továrna na absolutno do dvou let pozbyla hodnoty*“ (doplňuji dle vlastního textu, viz s. 12), píše, že prý mu „*můžeme rozumět tak, že A. Vyskočil psal před lety kritiku na tento Čapkův román-fejeton*“. Tento možný text vyhledá a na dvaceti řádcích podstatnou část přetiskne (s. 288). Jenomže pokud celou poznámku uzavře slovy „*Vyskočilovo autorství nepovažujeme za pravděpodobné.*“, ptám se, proč text uvádí, a není-li v tom jistá nevyváženost, když některé další odkazy – a myslím že pro smysl textů neméně podstatné – v poznámkách identifikuje, ale netiskne („*Ačkoliv jsme v loňském ročníku ze svého hlediště řekli a citací doložili o Berdajevovi jasné slovo, naše poslední zmínka o ruském filosofovi Kryštofkovi dostačuje, aby na nás prstem ukázal.*“ – s. 277), popřípadě ani nekomentuje („*O dvě léta dříve pokusil se o spornou otázku V. V. Štech*“ – s. 84)? Těto nevyrovnanosti si všimá i Karel Komárek v Hostu č. 3/1999, který by uvítal „*častější rozluštění Vyskočilových dobových narážek, ze samotného textu nevysvětlitelných.*“ (s. 11)

Nechci se u potenciálního sebeoslovení „*ti*“ déle zastavovat, ale nestačilo by interpretovat je ne tak doslovně, nýbrž spíše jako stylistickou figuru, pro Vyskočila

tolik typickou? (Jaroslav Červinka v Profilu Alberta Vyskočila píše o „*zavádění pomyslného dialogu se čtenářem*“; Proglas č. 1/1994, s. 34.) Proč tedy rovnou neuvažovat o tom, že Vyskočil neoslovuje ani sebe, ani čtenáře, ale úplně někoho jiného – kupříkladu právě Františka Götze? Vždyť kdyby Několik poznámek o kritice bylo polemikou s Götzem *jako celek*, o to zřejměji by vystoupila logická souvislost s jiným protigötzovským textem *Theorie a praxe v nejmladší české poesii* (1923; 34). Vyskočil by se totiž po psaní o Götzově „teorii a praxi“ vyjádřil i k jeho „kritice“, lépe řečeno ne-kritice, tedy absenci kritiky. A protože mě překvapuje i to, že vydavatel dohledal jenom jeden možný text, přestože Vyskočil zmiňuje „*dvoji soud, odsudek i chválu, ale pod dvojm pseudonymem*“ (s. 12), připomněl bych i to, že Götz psal o Čapkovi na začátku dvacátých let hned několikrát, a to i v přehledových studiích, např. učebního charakteru. Nestálo by tedy za to poohlédnout se nejen po samostatných textech o Čapkově Továrně na absolutno, ale i po jednotlivých zmínkách? A nebo se zeptám, i sám sebe, jinak: komu že to asi autor v textu z roku 1923 radí, „*Sklapni svého Marxe (...) a otevři raděj zapeklitého individualistu Carlylea*“ (s. 141)? Sobě asi ne.

Vytýkám vydavateli nikoli to, že Několik poznámek o kritice třem oddílům předradil, ale že je zbavil kontextu, který pak v Poznámkách dostatečně nekomentoval a dodatečně nenavodil. A nevytýkám mu ani to, že vybral právě text, který vybral, přestože by se nabízely i jiné, minimálně stejně „demonstrativní“ (Několik poznámek ke *teorii nového umění* /1917, 1921, 1936; 63/) Nicméně nebyly by o kritice, a o tu, zdá se, i vzhledem ke zvolenému názvu, šlo vydavateli především.³

2.

Uvedené *nesrovnalosti* – tedy jak vydavatelovy výjimky, tak nesrovnanosti mezi edicí a jejím popsáním – mě vedou k úvaze o *vhodnosti žánrového* přístupu k Vyskočilově drobné publicistice „*z let 1913–1956*“.

Albert Vyskočil nebyl, řečeno slovy Bedřicha Fučíka, „*námezdní kritik každodenní*“; kromě esejů psal příležitostně a nesoustavně. I proto je dataci z podtitulu potřebné vnímat jako svým způsobem zastřešující: z údajů jen o textech obsažených v knize mimojiné vyplývá, že Vyskočil se soustavnějším recenzováním, pokud vůbec lze v souvislosti s ním o nějakém takovém hovořit, končí někdy v letech 1927, 1928 (do té doby vzniká celá polovina textů svazku; od 30. let se pro Vyskočila stává recenze stejně ojedinělou jako doslov, fejton nebo glosa na aktuální téma). Právě s ohledem na tuto *roztroušenost* je na místě otázka, zda vůči Vyskočilově esejistice vymezovat jednotlivé žánry jeho publicistiky, zda by je nestačilo vedle esejů pouze uvést, ale dále nečlenit. Pro zavedení času jako základního pořadajícího prvku – aniž by se hned mluvilo o deníku kritika by svědčilo také to, že chronologicky jsou uspo-

řádány nejen texty v oddílech (jak o tom píše vydavatel), ale že časově oddíly II. a III. na oddíl I., který – až na výjimky obsahuje texty z 10., 20., popř. 30. let –, v zásadě navazují (proč se ale o tom čtenář nemá v Poznámce vydavatele nic dočíst?).

Rozhodnout se pro časový princip by u autora, který své esejistické texty posléze zahrnoval do svazků a nebo z nich přímo pořádal knihy (čímž se přece jen poněkud stírá povědomí o časové diferenciaci, přestože u mnohých textů uváděl i původní dataci⁴), a tedy u něhož jsme si bohužel až příliš navykli na synchronní, statický přístup, představovalo příležitost nabídnout poněkud *jiné* čtení, jež by umožňovalo učinit si podrobnější představu o vývoji a směřování kritikových kritérií, doslova o „kritikově cestě“. Vyskočilova kritická cesta vedla napříč žánry – a toto „napříč žánry“ myslím mělo zůstat podstatným i pro přítomný svazek. Takže pokud se odvažuji vyslovit domněnku o promarněné příležitosti, mám na mysli pouze tolik, že edice nevyužila šanci stát se svazkem zásadněji důležitosti: svazkem *svazujícím*, protože pořadajícím celem kritikova díla (ovšem základním předpokladem k tomu by byla výše zmiňovaná kompletní bibliografie⁵). Každý totiž, kdo by kdy chtěl Vyskočila číst, měl chtít a musel by chtít po tomto „úvodu do díla“ sáhnout.

Představu „kritikovy cesty“ vydavatel nejvýrazněji tematizuje v názvu, který je „*alusí na titul první knihy Alberta Vyskočila Básníkova cesta (1927)*“, a předsazením Několika poznámek o kritice, v nichž „*A. Vyskočil formuloval své pojetí kritiky*“ (s. 285). Nevzniká však ale rozpor mezi takto proklamovaným záměrem a uspořádáním, z něhož vyplývá, že kritikova (tj. i recenzentova) cesta fakticky končí někdy na přelomu 20. a 30. let, kdežto později by bylo stejně vhodné hovořit např. o cestě publicistově (možná i pedagogově atd.)? A nenavozuje název, naznačující jistou cestu či vývoj, falešné očekávání, když vydavatel přirozený, chronologický sled „narušuje“, a tedy tuto návaznost či odvislost sledovat znemožňuje? A nebo je název právě jenom „*alusí*“? *Že* by vydavatel vybral krásný název – na základě špatných důvodů? (Možná by metafore „kritikovy cesty“ lépe odpovídalo dělení jen napůl žánrové, podle adresátů: totiž v soulase s tím, že se Albert Vyskočil vydával na „kritickou cestu“ jednak „za básníky“, hledaje okamžik jejich zrodu, a jednak „za básníky“, ohlížeje se za nimi ve zdravících, vzpomínkách či nekrolozích.)

Není však mým cílem nabízet jiná řešení, klást proti stanovenému pořádku návrhy své. Editor (zde vydavatel) může s texty provádět vlastně cokoli – jen je povinen vydat ze své práce počet v příslušné poznámce. Vždy volí z mnoha *možných* způsobů pouze jeden výsledný, a ta *možnost* je právě v tom, aby byl *nezbytný*, tedy aby se „materiál“ zvolenému přístupu „vzpíral“ co možná nejméně. Mým záměrem nebylo polemizovat s vydavatelovým rozvrhem, nýbrž pouze poukázat na několik *nesrovnalostí* mezi edicí psanou a edicí realizovanou. Zajímaly mě vydavatelovy poznámky jako žánr: jednalo se mi o jejich „užití“, o čtení, které umožňují.⁶

POZNÁMKY

- 1 Pro úplnost dodávám, že autorem Vzpomínání: Kdo byl Albert Vyskočil? (str. 281–283) je Ivan Slavík.
- 2 Podobně by nebylo od věci uvažovat o Vyskočilově *individuálním žánru* v případě tak častých „poznámek“; srv. alespoň položky č. 38, 39, 41–43, 45, 56, 63, 64, 84.
- 3 Závěrem si neodpustím jedno drobné „rýpnutí“: datovat Poznámku vydavatele „*Břevnov, listopad 1998*“ nepovažuji, při vědomí bydliště vydavatele i autora, za vhodnou příležitost, jak vyjádřit autorovi svou „přízeň“: krom toho, že do edičních (vydavatelských) poznámek nic takového nepatří, nabízelo by se vyjádřit toto „spříznění“ či řekněme rovnou tuto „vstřícnost“ poněkud jiným způsobem.
- 4 Např. první Vyskočilova kniha Básníková cesta z roku 1927 obsahuje eseje z let 1913–25.
- 5 Přinést by ji mohlo vydání posledních Vyskočilových esejů Dvojí svár duše s tělem (z let 1948 až 1958), pokud vím, doposavad publikovaných jen jednotlivě (Tvář, Souvislosti).
- 6 Ediční poznámky (od Mojžíra Trávníčka) ponechávám tentokrát stranou.

PETR ŠRÁMEK (1973) vystudoval bohemistiku na FF UK; je doktorandem na katedře české literatury a literární vědy. Kromě Souvislostí publikoval v Literárních novinách, Lidových novinách, Hostu.

Ne všechny knihy lze číst stejným způsobem. Kupříkladu romány jsou tady od toho, aby se zhlály. Četba románu je rozkoš z vtělení. Vtělení není totéž co vcítění. Čtenář se nestaví na stranu hrdiny, ale přivítá ho si to, co se mu děje. Názornost je však totéž co chutná úprava, v níž přichází na stůl vydatné jídlo. Existuje sice i syrová strava zkušenosti – stejně jako existuje syrová strava pro žaludek –, totiž: zkušenost na vlastní kůži. Jenomže umění románu stejně jako umění vařit začíná až za syrovou stravou. A kolik je sytících substancí, které jsou v syrovém stavu nestravitelné! Kolik je zážitků, o nichž je radno číst, ne je ovšem prožívat! V knize však osloví leckterého čtenáře, kterého by zničily, kdyby se s nimi setkal in natura. Krátce a dobře, existuje-li múza románu – ta desátá –, pak nese znaky kuchyňské víly. Pozvedá svět ze syrového stavu, aby ho učinila požitavelným a zdůraznila jeho chuť. Při jídle, když už to musí být, lze číst noviny. Ale nikdy román. Jsou to věci, které se vzájemně vylučují.

Walter Benjamin, Myšlenkové obrazy, Illuminationen. Přeložila Alena Bláhová.